

*Поглед над Балканите
View Over the Balkan Peninsula*

ВОЙНИШКИ ПЕСНИ ЗА БАЛКАНСКАТА ВОЙНА

Станка Георгиева

Резюме. В настоящата статия предмет на внимание са три песни от времето на Балканската война. Те са свързани с бойния път на 31-ви пехотен Силистренски полк, който по време на войната е в състава на Трета армия, командвана от генерал Радко Димитриев. И трите песни са записани във войнишния дневник на Петър Жечев Курдоманов, съхраняван в ДА Силистра, ф.127, оп.1, а.е. 2 (ч.п. 14).

Първата песен е озаглавена „Песен на убития герой“ и е посветена на героя от Добрич Иван Славов. Втората песен е турска, условно е озаглавена „По пет на нож“ и отразява настроението в турската армия през периода октомври-ноември 1912 г. Третата песен – „Излез, излез, мило либе, излез, посрещни ме“, описва радостта от завръщането на победителите в Силистра.

Keywords: war, soldier, army

Балканската война, започнала на 5 октомври 1912 г., е събитие с важно и трайно присъствие в историята на българската нация и държава (Димитров, 2001: 5–50), чиято цел е освобождаването на останалите в границите на Османската империя българи. Това я превръща в жизненозначимо и патриотично дело, което обаче засяга интересите на други балкански държави. Във войната България участва с още три от тях – Сърбия, Гърция и Черна гора, обединени във военно-политически блок, наречен Балкански съюз (Марков, 1989: 17–35). Тя е успешна за съюзниците, като чрез нея България се надява да осъществи своя национален идеал – обединение на всички българи в една държава, но егоистичните интереси на съседите ѝ, както и тези на Великите сили, осуетяват тази възможност.

В настоящата статия предмет на внимание са три песни от времето на Балканската война. Те са свързани с бойния път на 31-ви пехотен Силистренски полк, който по време на войната е в състава на Трета армия, командвана от генерал Радко Димитриев¹⁾. И трите песни са записани във войнишкия дневник на Петър Жечев Курдоманов, съхраняван в ДА – Силистра, ф.127, оп.1, а.е.2 (ч.п.14)²⁾.

Петър Жечев Курдоманов е роден през 1880 г. в село Калипетрово, Силистренско. Произхожда от рода на известната добруджанска певица Бойка Николова Курдоманова. Завършва Педагогическото училище в Силистра през 1900 г. и учителства в родното си село, както и в град Силистра. Като начален учител непрекъснато усъвършенства познанията си по музика и свира на цигулка. На 32-годишна възраст е мобилизиран и участва в Балканската война като полкови артелчик. Преминува целия път на 31-ви полк от Силистра през Добрич – Преслав, с. Могила и турската граница, до Одринска Тракия, Бяло море и обратно. Става пряк свидетел на включването на полка в сраженията при с. Селиолу, Петра, Кара-агач – Бунар хисар, Чонгора, Чаталджа. Песните, които е записал в дневника си, отразяват реални събития и лица. Те са плод на словесното и песенно войнишко творчество по време на войната.

Първата песен, съхранена в дневника на Петър Жечев Курдоманов ³⁾, носи заглавие „Песен на убития герой“. Тя е съчинена и пята от войници от град Добрич в състава на 31-ви полк по повод смъртта на техния храбър другар Иван Славов, паднал в бой при Кара-агач (16–17 октомври 1912 г.). Песента е с четири куплета и има следния текст:

Моята мила родина е далеч
и тамо има божи свет.
Дойдох в Кара-агач да загина
за братска мила свобода.

Сърце злочесто угасна.
Ще стане всичко пепел, прах.
И гробът с бурен ще обрасне,
докато чуеш ти за мен.

Годеница няма да дохожда
на моя гроб усамотен.
И майка няма да дохожда
да рони сълзи зарад мен!

Не плачи, мила моя майко.
И ти, годеницо мила,
Годеника Иван Славов падна
за братска мила свобода.

Текстът е написан в духа на българската народна песен. В нея се утвърждава правилността на главната цел на войната за българите и величието на саможертвата на героя. Акцентираща се на понятията „родина“, „братска мила

свобода“, които показват привързаността на героя към националната идея. Очертават се образите на майката, годеницата, смъртта и този на войника герой.

За съжаление Петър Жечев Курдоманов не е записал мелодията на песента. Вероятно тя е била много популярна. След задълбочени издирвания песен с подобен текст и от същия цикъл бе открита в сборника „Народни песни от Добруджа“ (Вълчева & Букурешлиев, 1988), пята от калипетренската певица Васила Вълчева.

Втората песен, „По пет на нож“⁽⁴⁾, Петър Жечев Курдоманов записва в дневника си в гр. Силиврия на 6 април 1913 г. Това е турска войнишка песен, изпята от един турчин теляк. Петър Курдоманов знае турски език и записва песента на турски с български букви. Съдържанието на текста говори за събития, които са се случили през месеците октомври-ноември 1912 г., много преди превземането на Одринската крепост от българите (13 март 1913 г.). Следователно, до април 1913 г. тя е получила широко разпространение както в турската армия, така и сред турското население в Тракия.

Главни действащи лица в тази песен са българските войници (гяури), които, водени от своя командир Радко (Руско) Димитриев, „помитат“ турците при Селиолу и Люлебургаз. Българският вик „на нож“ хвърля в паника турските войници, които изоставят своите позиции и муниции и се изтеглят на Чаталджанската позиция. Предварителните планове за военна победа на турските офицери и политици не се осъществяват. Съдбата на Турция е поставена на изпитание, а страх и смут обземат нейните войници. Освободените християни, българи и гърци, хвърлят фесовите и се радват на свободата си. Според сведенията на Петър Жечев Курдоманов тези стихове се пеели по мелодията на песента „Плевенската обсада“, която е от времето на Руско-турската война от 1877–1878 г. Текстът на песента е следният:

Какво ни сториха българите,
та загубихме своята гордост?
„По пет на нож“ ни омръзна⁵⁾
да слушаме и силите ни свършиха.

Ний се чудим какво стана.
Нивите са напоени с кръв.
Навсякъде кръжат лешояди.
Това стана и при Селиолу.

Кой от нас не би се унизил
със спомена за Люлебургаз?⁶⁾
Топовите са изоставени,
аман, Алиман, помогни ни!

Надеждата ни е в Едрине.⁷⁾
Сега там се молят
денем и нощем в джамиите.
Аллах, надяваме се само на теб!

Като лъв е Руско-Русков,⁸⁾
героите му минаха границата.
Казват, че този Радко⁹⁾
не се страхува от топовете ни.

Куршум не го лови.
Молим помощ от Аллах.
Готови сме да бягаме като зайци,
защото нямаме покой от тези гяури.

Планирахме в Истанбул да имаме
кафе с мляко в София;
ракия и коняк на Дунава,
меки дюшеци в Русе.

Стана грешка със сметките ни,
спряха българите при Чаталджа:
„Не идвайте насам – стойте там!“
им казваме.

Станахме за срам в света.
Събуди се Назим:¹⁰⁾
виж гяурът хвърля феса.
Виж пролятата кръв от Енвер.¹¹⁾
Виж съдбата на турците!

Третата песен – „Излез, излез, мило либе, излез, посрещни ме“, е съставена и пята от силистренски войници при завръщането им в родния град след края на Балканската война¹²⁾. От обясненията в дневника е видно, че Петър Жечев е взел дейно участие в написването ѝ.

Основното чувство, което поражда тази песен, е чувството на ведрост, радост от победата, от достойно изпълнения дълг. На преден план се извеждат справедливите цели на Балканската война за българите. Те се борят „за човешки права“ и „братска свобода“. Бият се „юнашки“ и „грозно“, отмъщават на вековните поробители при Селиолу, Кара-агач и Чонгора и се връщат в

Силистра като победители, като искат да споделят радостта от подвига със своите близки.

Тази песен е пята по мелодията на песента „За кого носиш, момне ле, таз черна коса“. Текстът е следният:

Излез, излез, мило либе.
Излез, посрещни ме.
И в красно чело, либе,
веднъж целуни ме!

Аз идвам, мило либе,
от бойното поле,
дето ходих, мило либе,
с турчин да се бия.

С турчин да се бия, либе,
за човешки права,
за човешки права, либе,
за братска свобода.

В Селиолу, Кара-агач
и Чонгора славни
изкопахме ний на врага
гроба вечен, хладни.

Навсякъде, мило либе,
юнашки се бихме,
и за наши мили братя
грозно отмъстихме.

Излез, излез, мило либе,
излез, прегърни ме
и гърди юнашки, либе,
с цвете украси ми.

Посочените три песни показват Балканската война от двете страни на позициите. Те са живо свидетелство за големия национален проблем, съществуващ на Балканите, и невъзможността той да бъде решен със силата на оръжието, въпреки че Леон Ламуш, френски историк и дипломат, съобщава, че българите пеели националния химн „Шуми Марица“ с променен припев, който звучал така: „Марш, марш, Цариград е наш!“.

БЕЛЕЖКИ

1. Трета армия в Балканската война е командвана от ген. Радко Димитриев. Тя печели славни победи срещу III Турски източен корпус, командван от Абдула паша в направлении Лозевград, Люлебургаз-Караагач-Бунархисар. Заедно с I Българска армия войските стигат на 30 километра от Цариград, пред Чатаалджанската укрепена позиция. Виж. *История на България*. (1962). С., т. II, с. 259.
2. Войнишки дневник на Петър Жечев Курдоманов за Балканската война. Силистра, 2001, с.176. Подготовка, съставителство и бележки Ст. Георгиева.
3. Пак там.
4. Войнишки дневник на Петър Жечев Курдоманов. ДА–Силистра, ч.п. 14.
5. Българските офицери командват: „Наред! На нож!“ с предварителното уточнение, че срещу всеки български войник – щик/нож, стоят пет турски бойци и следва да се действа „със всички сили“. Затова турците, шом чуели заповедта „Напред! На нож!“, я тълкували в буквалния смисъл: („по пет на нож“), обръщали гръб и побягвали.
6. По направлении Люлебургаз - Караагач - Бунархисар е главният удар на турската армия. Затова боевете са особено ожесточени и кръвопролитни. Разбитите турски войски изоставят бойната техника и складовете с храна и боеприпаси.
7. Едрене, град Одрин, е обсаден от II Българска армия на 26 октомври 1912 г., а е превзет от нея на 13 март 1913 г.
8. Полковник Руси Радков, командир на 44 пехотен Тунджански полк, влизащ в състава на 4 пехотна Преславска дивизия, проявил се в превземането на Лозенград и на други места по фронта.
9. За ген. Р. Димитриев е разпространен слух сред турските войски, че е неуязвим от куршум, т.е. „куршум не го лови“.
10. Назим паша – държавен и политически деец, министър на войната по време на Първата балканска война, лично командвал операцията на турските армии при Люлебургаз-Караагач-Бунархисар. Убит на заседание на правителството от група националисти и фанатици, начело с Енвер паша, на 10 януари 1913 г.
11. Енвер паша - държавен и политически деец, зет на султана, един от ръководителите на преврата от 10 януари 1913 г., при който правителството на Кямил паша е свалено и на негово място като велик везир и министър на войната е назначен Махмуд Шевкет паша.
12. Примирието (второ по ред) между воюващите страни е установено през периода 1/28 април 1913 г., а на 17 май с.г. е подписан Лондонският мир за приключване на Първата балканска война. Поради искането на Румъния за „компенсации“ предстои предаването на град Силистра и село Калипетрово на съседите на север. Заради това на всички войници от Силистра е даден едномесечен домашен отпуск и те не участват във военната кампания на Втората балканска война.

ЛИТЕРАТУРА

Вълчева, В. & Букурешлиев, М. (съст.). (1988). *Народни песни от Добруджа*.

Димитров, Б. (2001). *Войните за национално обединение 1912–1913, 1915–1918*.

Марков, Г. (1989). *България в Балканския съюз, срещу Османската империя 1912–1913*.

SOLDIERS' SONGS ABOUT THE BALKAN WAR

Abstract. This paper draws attention to three songs from the Balkan war. They are related to the battle course of the 31st infantry regiment of Silistra which during the war was a part of the Third Army commanded by General Radko Dimitriev. All three songs were recorded in the soldier diary of Peter Zhechev Kurdomanov that is preserved in the State Archives Silistra, fond 127, inventory 1, archive units 2 / receipt 14/.

The first song is titled A Song of the dead hero and it is devoted to the hero of Dobrich Ivan Slavov. The second one is Turkish and it is provisionally titled Five on a knife. It represents the mood of the Turkish army during the period October–November 1912. The third song - Come out my love and give a hearty welcome to me, describes the joy of the returning victors in Silistra.

Dr. Stanka Georgieva

✉ 32, Ianko Todorov Str.
7500, Silistra, Bulgaria
E-mail: georgievi_3@abv.bg